

*O.R.Abdukhamidova, teacher,
I.M.Rakhmonberdieva, student,
Fergana State University,
Uzbekistan, Fergana city*

*О.Р.Абдухамидова, ўқитувчи,
И.М.Рахмонбердиева, талаба,
Фаргона давлат университети,
Ўзбекистон, Фаргона ш.*

*О.Р.Абдухамидова, преподаватель,
И.М.Рахмонбердиева, студент,
Ферганский государственный университет,
Узбекистан, г.Фергана*

THE EMERGENCE OF THE ENGLISH DICTIONARY

Annotation: history of the English dictionaries has given in this article

Keywords: english, speech, grammar, pedagogy.

Аннотация: Мазкур мақолада инглизча луғатларнинг пайдо бўлиши тарихи берилди

Калим сўзлар: инглиз тили, нутқ, грамматика, педагогика.

ПОЯВЛЕНИЕ АНГЛИЙСКОГО СЛОВАРЯ

Аннотация: В этой статье изложена истории английский словарь

Ключевые слова: английский, речь, грамматика, педагогика.

Инглизча луғатнинг пайдо бўлиши узок ўтмишга бориб такалади. Икки тилли: инглизча-лотинча, инглизча-французча, инглизча-немисча луғатлар XVасрда пайдо бўлган. Қийин сўзларни баён қилувчи 1-луғат 1604 йилда

олим Роберт Кавдри томонидан ёзилган. У мактаб ўқувчилари учун ҳам луғат ёзган.

Инглиз олими ва ёзувчиси Нафан Бэйлей 1771 йилда инглиз сўзлари тарихини баён этувчи биринчи этимологик луғат нашр этди. У биринчи илмий луғат эди.

1775 йилда яна бошқа бир машҳур инглиз олими Самуэл Жонсон тушунтириб берадиган луғат ёзди. Унинг луғатидаги ҳар бир сўз тушунарли тарзда ёзилиб, мисоллар билан изоҳлаб берилган. Мазкур луғат катта бир ютуқ бўлган эди ва у кўп мамлакатларда луғатшуносликни ривожлантиришга таъсир кўрсатди.

1858 йилда инглиз тилшунослар жамоа аъзоларидан бири Д. Тренг тилда мавжуд бўлган барча сўзларни ўз ичига олган бир луғат тайёрлаш кераклиги тўғрисида фикр билдирди. Тилшунослар жамоаси луғат тайёрлаш тўғрисида қарор қабул қилди ва ишни бошлади. Бу масалада минглаб одамлар қатнашиб, сўзларни йиғиб чиқдилар ва ниҳоят 6 йилдан сўнг, 1884 йилда 1-жилди нашрдан чиқди. У “А” ва “В” ҳарфлар билан бошланган сўзларни ўз ичига олган мазкур луғатнинг охириги жилди қарор қабул қилинганидан 70 йилдан сўнг яъни 198 йилда нашр этилди. Луғат NED деб аталди ва у 1 жилддан иборат эди.

Луғат 1933 йилда Oxford English Dictionary- Оксфорд инглиз луғати номи билан қайта нашрдан чиқди, чунки луғат устида иш Оксфордда олиб борилган эди. У 13 жилддан иборат эди. Олимлар луғат устида жуда кўп иш олиб бордилар ва луғатнинг нусхасини қисқартириб: “A Shorter Oxford Dictionary”- Оксфорд инглиз қисқа луғатини 2 жилддан иборат қилиб ташкил этдилар. Улар фақат замонавий сўзлардан ташкил топган қисқа жилдли “A Concise Oxford Dictionary”- Оксфорд қисқа инглизча луғатни ҳам тайёрладилар.

XVIII асрнинг охирида Америка луғатшунослиги ривожлана бошлади. Энг машҳур Америка-инглиз луғати Ноах Вебстер томонидан ишлаб чиқилди. У фаол давлат ва жамоат арбоби эди. У 1- луғатини 1806

йилда нашр қилган. У луғат билан шуғулланган ва 1828 йилда икки жилдли луғат нашр этган. У инглиз ёзуви ва транскрипциясини содалаштиришга ҳаракат қилди. У транскрипциянинг алфавит системаси билан таништиришга, транскрипция белгиларининг ўрнига ҳарфларни ва уларнинг бирикмаларини ишлатган. У ёпиқ ва очик бўғинда унлиларнинг мослашишини кўриб чиқди.

Юкорилардан маълумки луғатшунослик йиғма луғат ҳақидаги фандир. Замонавий инглиз луғатшунослиги XV асрда пайдо бўлган. Бу давр ичида инглизча-лотинча луғатлар мавжуд эди. Янги инглизча луғат ёки Оксфорд инглизча луғат 1888 йилдан 1928 йилгача ёзилган. У тарихий далилларга тўла инглизча сўзларни ўз ичига олиб, мукаммаллаштирилган.

Луғатларнинг икки: энциклопедик ва лингвистик тури мавжуд. Энциклопедик луғат экстралингвистик дунё ҳақидаги маълумотларни беради. У таълимнинг барча тармоқлари, ҳайвонлар ва муҳим хабарлар ҳақида маълумот беради. У сўзлар билан эмас, балки фактлар ва фикрлар билан тўлдирилган.

Луғатларнинг асосий тури мавжуд бўлиб, улар: умумий ва махсус луғатлардир. Умумий луғатлар изоҳли ёки бир ва икки тилли таржима луғатларига бўлинади. Энг яхши танилган изоҳли луғат икки жилдли

“A Shorter Oxford Dictionary”- Инглизча қисқа Оксфорд луғати ва бошкалардир.

Таржима луғатлари бир тилда сўзни таснифи ва уларнинг бошка тилдаги эквивалентларидан иборатдир. М: профессор, А.И.Смирнитский тахрири остидаги русча- инглизча луғат, Миллер, Янги инглизча-русча луғат, И.Р.Гальперин, инглизча- русча чўнтак луғат, Берньюк, Черньюк, инглизча-ўзбекча луғат, Ж.Бўронов, К.Р.Раҳмонбердиев ва бошкалар. Таржима луғатлари тилларни қиёслаб ўқитишга асосланган бўлади.

Умумий луғатлар ичида чет тилни ўрганувчилар учун мўлжалланган “Learner’s Dictionary”-ўрганувчи учун луғатни учратамиз.М.”The Advanced Learner’s Dictionary of Current English”, Хомби, Гаптени. Унинг бошка

луғатлардан фарқи шуки, у сўзларнинг лексик ё грамматик валентлиги хақида маълумот беради. “The Learner’s English -Russian Dictionary ”, Фаломкина, Вайзер деярли 3.500сўзни ўз ичига олади. Махсус луғатлар бизга сўзларнинг маълум бир хусусиятлари хақида маълумот беради.М:синонимлар,этимология, талаффуз, фразеологик бирикма ва бошкалар.Синонимлар хақидаги энг зўр луғат “ Dictionary of English synonyms Expressions” -Инглизча синонимларни ифодаловчи луғат, муаллиф, Соул, ва Вебстр. Энг яхши “English -Russian Phraseological Dictionary ” , А.Б.Кунин, “The Oxford Dictionary of English Proverbs” , Коллиндир.

Юқорида кўрсатилган луғатлардан фойдаланиш инглиз тилини ўрганувчилар учун тилни мукамал ўрганишларида ва сўз бойлигини оширишда яқиндан ёрдам беради.

Адабиётлар рўйхати:

1. О.Муминов. Инглиз тили лексикологияси. –Тошкент, “Меҳридарё” нашриёти2006 йил. .-135 р.
2. Жалолов Ж.Ж. Чет тил ўқитиш методикаси – Тошкент- Ўқитувчи, 1996-16с.
3. Granger C. Play games with English.-London, 1983.-74р.
4. Jill Hadfield. Advanced Communication Games.-Thomas Nelson, 1987.